

15.1.2008

Dnr 2143/4/06 och 2521/4/06

Beslutsfattare: Biträdanden justitieombudsman Jukka Lindstedt

Föredragande: Justitieombudsmannasekreterare Mikko Sarja

BESLUT I TVÅ ÄRENDEN OM SPRÅKET VID FAMILJEBESÖK

1

KLAGOMÅLEN

I två klagomål bads justitieombudsmannen undersöka centralkriminalpolisens förfarande i ett ärende som gällde påståenden om att Nils Gustafsson och hans hustru under sina möten förbjudits att använda sitt modersmål svenska. Påståendena framförs i boken "Nils Gustafsson ja Bodomin varjo" som skrivits av Jorma Palo .

- - -

3

AVGÖRANDE

3.1

Bakgrundsuppgifter

På sidan 53 i Jorma Palos bok ("Nils Gustafsson ja Bodomin varjo") konstateras att kriminalöverkonstapel Markku Tuominen då Gustafsson första gången under övervakning fick träffa sin hustru entydigt konstaterat att samtalsspråket är finska och att träffen avslutas med en gång om makarna yttrar ett enda ord på svenska. På sidan 70 konstateras vidare att familjebesöken sedermera övervakades av en svenskkunnig polis, men att det på grund av centralkriminalpolisens begränsade penningresurser inte var möjligt att ordna svenskspråkiga möten under veckoskiftet. Då var makarna tvungna att tala finska om de ville träffa varandra.

I den tilläggsutredning som inkommit anses det att stilen i Palos bok tyder på att författaren har utnyttjat sin rätt att dramatisera och blanda fakta med fiktion på ett sådant sätt att beskrivningen av händelseförloppet inte stämmer överens med verkligheten. Enligt tilläggsutredningen begränsades Gustafssons rätt att använda sitt modersmål inte i något skede. Endast under det första mötet förbjöds makarna att tala om den pågående brottsutredningen. Under de övriga mötena var en svenskkunnig brottsutredare närvarande och det fanns därför inte överhuvudtaget något behov av språkliga restriktioner.

Trots den svenskkunnige brottsutredarens närvaro hade makarna Gustafsson enligt tilläggsutredningen, utan påtryckningar från polisens sida, huvudsakligen använt finska under mötena. Brottsutredarna hade således inte

i något skede uppmanat eller beordrat makarna Gustafsson att använda finska. Det skulle sålunda inte ha funnits någon som helst orsak att sätta upp restriktioner för familjebesöken. I utredningarna framhålls också det faktum att Gustafsson under hela processen huvudsakligen använt finska och att han talat finska också med sin finskspråkiga advokat.

3.2

Bedömning

Jag konstaterar för det första att en polismyndighet inte har någon rättsligt godtagbar grund att förbjuda en rannsakningsfånge eller dennes besökare att använda sitt modersmål då de träffas. Enligt min åsikt hade myndigheten emellertid rätt att för ordnande av behövlig övervakning i enlighet med 13 § 3 mom. i lagen om rannsakningsfångelse på förhand ta reda på vilket språk som skulle användas under ett besök, för att en tjänsteman som behärskade språket i fråga eller en tolk skulle kunna kallas till platsen.

Det kan också bli aktuellt att avbryta ett planerat besök om det kan antas att syftet med övervakningen äventyras bl.a. på den grunden att den som svarar för övervakningen inte förstår det språk som används under besöket eller om rannsakningsfånge och besökaren handlar i strid med vad som avtalats på förhand. Detta möjliggörs enligt min åsikt av den omständigheten att inte heller en nära anhörigs besöksrätt är helt obegränsad. I lagen föreskrivs inte närmare hur besöksrätten ska förverkligas.

Kriminalöverkonstaplarna Markku Tuominen, Rauno Vuorinen och Klaus Mattheiszen konstaterar i sin gemensamma utredning bl.a. att besöket övervakades och besökarna upplystes om att brottmålet inte fick diskuteras. Man avtalade om finska som samtalspråk eftersom den misstänkte och utredarna de facto hade talat finska sinsemellan. Kriminalöverkommissarie Tero Haapala konstaterade för sin del att man hade använt finska som samtalspråk eftersom detta var de två övervakande polismännens modersmål och då dessutom den misstänkte hade använt finska i alla skeden av undersökningen.

Det har inte ens påståtts att man i samband med förundersökningen kränkte Gustafssons språkliga rättigheter i enlighet med förundersökningslagens 37 § samt språklagens 10 och 18 §. Utgångspunkten för bedömningen är sålunda att Gustafsson av egen fri vilja valde att använda finska under förundersökningen. För detta antagande talar enligt min åsikt den omständigheten att både förhørsledaren och dennes arbetspar under hela förundersökningen var finskspråkiga polismän samt den omständigheten att Gustafsson anlätade en finskspråkig advokat.

Man kan emellertid med fog fråga sig om det direkt med stöd av vad som anförs ovan är möjligt att dra den slutsatsen att Gustafsson också under det första familjebesöket, som refereras i Jorma Palos bok på sidan 53, automatiskt ville använda finska. Det förbud mot byte av språk under behandlingen av ett ärende som nämns i motiveringen till språklagen (RP 92/2002 rd, s. 72) kan nämligen enligt min åsikt inte tillämpas på situationen i

fråga, eftersom familjebesök måste hållas isär från förundersökningen och handläggningen av ärendet i övrigt.

I centralkriminalpolisens första utredning och i Palos bok (s. 70) konstateras enstämmigt att det under veckoslut och efter tjänstetid inte är möjligt att alltid ha tillgång till tjänstemän med svenska som modersmål. Enligt vad som utretts hade det första familjebesöket på önskemål av Gustafssons hustru och dotter uttryckligen ordnats utanför tjänstetid.

Med beaktande av det som anförs ovan och framförallt på basis av kriminalöverkommissarie Haapas utredning kan man enligt min åsikt inte helt utesluta heller en sådan tolkning att de under familjebesöket närvarande polismännens eget modersmål, i strid med språklagens syfte, eventuellt haft betydelse för det språk som de själva använde i ärendet, eftersom de visste att Gustafsson redan tidigare talat finska under förhören. Det förblev nämligen oklart om man uttryckligen frågat Gustafsson vilket språk han ville använda under besöket.

Av det faktum att man på ett i och för sig korrekt sätt ordnat med en svenskkunnig polisman som övervakare för de följande besöken kan man enligt min åsikt dra också den slutsatsen att det första besöket inte heller enligt polisens åsikt hade utfallit i alla avseenden klanderfritt. Av Palos bok (s. 53) kan man dra slutsatsen att åtminstone Gustafssons hustru uttryckligen förefaller ha kraftigt opponerat sig mot att man var tvungen att tala finska under det första besöket.

För bedömningen av ärendet är det av betydelse att man enligt vad som utretts talade finska under de senare besöken, trots närvaron av svenskkunniga polismän. Det förblev emellertid oklart om Gustafsson och hans familjemedlemmar var medvetna om de närvarande polismännens språkkunskaper och insåg att de skulle ha fått tala svenska, eller om situationen eventuellt var den att de efter erfarenheterna av det första besöket godvilligt hade talat finska.

Det är för sent att fråga Palo själv om han har något att tillägga. Å andra sidan har varken Gustafsson eller någon av de familjemedlemmar som besökte honom klagat över att de skulle ha blivit osakligt bemötta. Enligt min åsikt finns det ingen anledning att ge Gustafsson tillfälle att bli hörd i ärendet eftersom han själv haft och om han så önskar fortfarande har möjlighet att få ärendet prövat, ifall han anser att hans rättigheter blivit kränkta.

3.3 Slutsats

På basis av det material som jag haft tillgång till drar jag den slutsatsen att det inte – trots mina konstateranden ovan – finns tillräckliga förutsättningar för att anse att polisen handlat felaktigt i detta ärende.

På ett allmänt plan vill jag dock framhålla att det språk som en frihetsberövad person använt under förhör inte i sig kan tillmätas någon avgörande betydelse när det gäller bedömningen av frågan om vilket språk som får talas under

familjebesök. Motiveringen är att familjebesök inte är en del av förundersökningen utan helt fristående. Endast under förundersökningen kan det överhuvudtaget bli aktuellt att ta ställning till frågan om förbudet mot byte av språk är tillämpligt.

Med hänvisning till mitt avgörande dnr 1600/4/05, som gäller språket under familjebesök, vill jag också i detta sammanhang understryka att det när sådana besök planeras är viktigt att se till att övervakningen ordnas på ett sådant sätt att den inte ger upphov till missförstånd eller obefogade misstankar. Ett sätt att uppnå detta är att på ett utförligt och begripligt sätt motivera åtgärden för vederbörande.

4

ÅTGÄRDER

Klagomålet föranleder inga andra åtgärder från min sida än att jag uppmärksammar centralkriminalpolisen på de synpunkter som jag framför ovan i avsnitten 3.2 och 3.3. I detta syfte sänder jag beslutet till inrikesministeriets polisavdelning, för att den ska delge beslutet till centralkriminalpolisen.